

Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Институт за славистику Филозофског факултета
Масариковог универзитета
Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts,
Masaryk University

Moravské zemské muzeum
Моравски земаљски музеј
Moravian Museum

Kolokvium Brno–Vělehrad 2024 Колоквијум Брно–Београд 2024

Program kolokvia a sborník abstraktů
Програм колоквијума и зборник сажетака
Programme and Abstract Book

Moravské zemské muzeum
Brno 8. října 2024

Kolokvium Brno–Vělehrad 2024
Колоквијум Брно–Београд 2024

Program kolokvia a sborník abstraktů
Програм колоквијума и зборник сажетака
Programme and Abstract Book

Masarykova univerzita
Moravské zemské muzeum
Brno 2024

Organizační výbor

Организациони одбор

Organizing Committee

Předseda organizačního výboru / Председник организационог одбора / Chairman of the Organizing Committee:

Václav Štěpánek (vedoucí Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Управник Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Head of the Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Členové organizačního výboru / Чланови организационог одбора / Members of the Organizing Committee:

Elena Krejčová (Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Институт за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Pavel Krejčí (Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Институт за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Pavel Pilch (Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Институт за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Petr Stehlík (zástupce vedoucího Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / заменик управника Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Vice Head of the Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Šárka Toncrová (Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Институт за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета / Department of Slavonic Studies, Faculty of Arts, Masaryk University)

Délka předneseného příspěvku je max. **10 minut**, není-li v programu uvedeno jinak.

Трајање излагања је **10 минута**, осим ако у програму није наведено другачије.

If not stated otherwise in the programme, **presentations** not exceed **10 minutes**.

CC BY-NC-ND 4.0

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivates 4.0

© 2024 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0597-9

ISBN 978-80-280-0596-2 (brožováno)

Вážené kolegyně a vážení kolegové,

tradici kolokvií Brno–Bělehrad založili již v roce 2006 profesori Ivo Pospíšil, Bogoljub Stanković a Petar Bunjak. Od té doby se kolokvia pořádají každé dva až tři roky střídavě v Bělehradě a v Brně a jsou tak mimořádným příkladem dlouholeté spolupráce Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Katedry slavistiky Bělehradské univerzity. Tato skutečnost ovšem v žádném případě neznamená, a historie kolokvií, stejně jako tohoto letošního, to také dokazuje, že by naše setkávání byla omezena pouze na tato dvě pracoviště.

Na kolokviích jsou vždy představeny výsledky soudobého slavistického bádání obou pracovišť, a to ze všech slavistických disciplín. V letošním roce na kolokviu také vzpomeneme nestora brněnské slavistiky a balkanistiky, prof. PhDr. Ivana Dorovského, DrSc. (1934–2021), při příležitosti jeho nedožitých 90. narozenin.

Jsme si jisti, že i tentokrát poskytne výměna našich vědeckých a badatelských výsledků jak přínos slavistice jako takové, tak také nové impulsy pro další spolupráci obou našich slavistických pracovišť.

Václav Štěpánek

Поштоване колегинице и колеге,

традицију колоквијума Брно-Београд успоставили су давне 2006. професори Иво Поспишил, Богољуб Станковић и Петар Буњак. Од тада се колоквијуми одржавају наизменично у Брну и Београду сваке две до три године и представљају изванредан пример дугогодишње сарадње Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета у Брну са Катедром за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду. Међутим, ова чињеница никако не значи да су колоквијуми ограничени само на ове две институције, а то потврђују и сви досадашњи сусрети, укључујући и овај најновији.

На колоквијуму се увек представљају резултати савремених славистичких истраживања у обе институције, и то из свих научних области славистике. Овог пута ћемо се на колоквијуму такође подсетити нестора брњенске славистике и балканистике, проф. др Ивана Доровског (1934–2021), који би ове године прославио свој 90. рођендан.

Сигурни смо да ће и на овогодишњем колоквијуму размена наших научних и истраживачких идеја дати нови допринос славистици уопште, али и донети подстицај за даљу сарадњу Катедре за славистику у Београду и Института за славистику у Брну.

Вацлав Штјебанек

Program kolokvia Програм колоквијума

Úterý 8. října 2024
Уторак 8. октобра 2024

Přednáškový sál Moravského zemského muzea, Dietrichsteinský palác
Свечана сала Моравског земаљског музеја, Дитрихштејнска палата
Zelný trh 8, Brno

8.30–9.15 Registrace účastníků / Регистрација учесника

9.30 Zahájení kolokvia / Отварање колоквијума

Přivítání účastníků kolokvia / Поздравне речи

Václav Štěpánek, vedoucí Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity /
Вацлав Штjепанек, управник Института за славистику Филозофског факултета
Масариковог универзитета

Jiří Mitáček, generální ředitel Moravského zemského muzea / **Јиржи Митачек**, генерални
директор Моравског земаљског музеја

Tomáš Knoz, proděkan Filozofické fakulty Masarykovy univerzity / Продекан Филозофског
факултета Масариковог универзитета

Václav Štěpánek

Úvodní slovo / Уводна реч

9.45 Na památku Ivana Dorovského / У сећање на Ивана Доровског

9.45–10.00

Ladislav Hladký – Václav Štěpánek

K nedožitým 90. narozeninám emeritního profesora Filozofické fakulty Masarykovy univerzity,
zakladatele brněnské balkanistiky, slavisty a akademika Makedonské akademie věd a umění
Ivana Dorovského / Сећање на професора емеритуса Филозофског факултета
Масариковог универзитета, оснивача брњенске балканистике, слависту и академика
Македонске академије наука и уметности, Ивана Доровског, који би ове године
прославио 90. рођендан

10.00–10.10

Marína Šimáková Speváková – Zuzana Týrová

Prínos Ivana Dorovského k recepcii diela J. A. Komenského v Srbsku

Contribution of Ivan Dorovsky to the Reception of J. A. Comenius in Serbia

10.15 Plenární sekce / Пленарна секција

Předsedající Jiří Gazda / Председавајући Јиржи Газда

10.20–10.35

Рајна Драгићевић

Лексика српског језика у XXI веку

Lexicon of the Serbian Language in the XXI Century

10.35–10.50

Ivo Pospíšil

Jiří Wolker na pozadí jubilejního roku

Jiří Wolker on the Background of the Jubilee Year

10.50–11.05

Александра Корда-Петровић

Беч као град сусрета српске и чешке културе

Vienna – the City where Serbian and Czech Culture Intersect

11.05–11.20

Václav Štěpánek

Čeští dobrovolníci v srbské armádě jako básníci a spisovatelé. Příspěvek k 110. výročí začátku Velké války / Czech Volunteers in the Serbian Army as Poets and Writers. A Contribution to the 110th Anniversary of the Beginning of the Great War

11.20–11.50

Diskuse / Дискусија

Přestávka na kávu / Пауза за кафу

11.50 Jazykovědná bádání / Лингвистичка истраживања

Předsedající Rajna Dragičevićová a Dalibor Sokolović / Председавајући Рајна Драгићевић и Далибор Соколовић

11.55–12.05

Катарина Митрићевић-Штепанек

О језику Јозефа Шкворецког у роману Нříчы про páтера Кнохе и могућностима његовог превода на српски

About the Language in Josef Škvorecký's Novel Нříчы про páтера Кнохе (Sins for Father Knox) and the Possibilities of its Translation into Serbian

12.05–12.15

Pavel Krejčí

Janko na Kosovu a sedláci u Chlumce aneb Jak lze také frazeologicky vyjádřit nezdar

Janko in Kosovo and the Peasants near Chlumec, or How You Can Phraseologically Express Failure

12.15–12.25

Tereza Poledníková

Komputační lingvistika v současném slavistickém bádání
Computational Linguistics in Contemporary Slavonic Research

12.25–12.35

Dalibor Sokolović

О језику/језицима Банатских Бугара у Војводини
About the Language/Languages of the Banat Bulgarians in Vojvodina

12.35–12.45

Nataša Srdić

Značaj proučavanja jezičke vitalnosti češke manjinske zajednice u Srbiji
The Importance of Studying Language Vitality of Czech Minority in Serbia

12.45–12.55

Jiří Gazda

Využívání jazykové hry v společensko-politických demotivátorech v prostředí Runetu
Using Language Games in Socio-political Demotivators in the Runet Environment

12.55–13.05

Елена Крејчова

Помагала и помошна литература за преподаване на български език като чужд за напреднали
Textbooks and Supporting Resources for Teaching Bulgarian as Foreign Language for Advanced Students

13.05–13.30

Diskuse / Дискусија

13.30–14.40

Přestávka na oběd podávaný v malém zasedacím sále/ Пауза за ручак који се служи у малој сали за седнице

14.45 Literárněvědná bádání / Књижевно-научна истраживања

Předsedající Ivo Pospíšil / Предавајући Иво Поспишил

14.50–15.00

Јосеф Догнал

Сербска тема в сборнике Л. Андреева «В сей грозный час»
Serbian Theme in L. Andreev's Collection «В сей грозный час» (In this Formidable Time)

15.00–15.10

Ивана Кочевски

У клубу чешких Пиквика – Хашекове пародије и политичке мистификације
In the Club of Czech Pickwicks – Hašek's Parodies and Political Mystifications

15.10–15.20

Zuzana Čížiková

„Figúry spomínania“ v slovenskej vojvodinskej literatúre
“Figures of Remembrance” in Slovak Vojvodina Literature

15.20–15.30

Tomáš Erhart

The Theory of Genre Worlds in Case of Russian Popular Fiction

15.30–16.00

Diskuse /Дискусија

Přestávka /Пауза

16.00 Slavistické historické a kulturní reflexe / Славистичке историјске и културне рефлексije

Předsedající Václav Štěpánek / Предедавајући Вацлав Штепанек

16.05–16.15

Maroš Melichárek

Vizuální „boj“ o Bosnu a Hercegovinu – narativna analýza karikatúr o anexnej kríze v roku 1908
A Visual “Fight” for Bosnia and Herzegovina – Narrative Analyses of Caricatures on the Annexation Crisis of 1908

16.15–16.25

Matej Mordáčik

Od slavizmov k štátom – syntéza vývoja slovanských hnutí predchádzajúcich vzniku československej a juhoslovenskej štátnosti
From Slavisms to States – A Synthesis of the Development of Slavic Movements Preceding the Formation of Czechoslovak and Yugoslav Statehood

16.25–16.35

Fjodor Vinokurov

Pražští spolupracovníci bělehradského časopisu Ruski archiv (na základě dopisů Vladimira Lebedeva z archivu Naděždy Melnikové-Papouškové)
Prague Correspondents of Belgrade Journal Ruski Arhiv (Based on Letters by Vladimir Lebedev from Nadezhda Melnikova-Papoushkova Archive)

16.35–16.50

Diskuse /Дискусија

16.50–17.10

Závěrečná diskuse / Закључна дискусија

Zakončení kolokvia a čiše vína / Затварање колоквијума уз чашу вина

Sborník abstraktů Књига сажетака Abstract Book

Resumé latinkou
Сажеци латиницом
Summaries in Latin Script

Zuzana Čížiková

„Figúry spomínania“ v slovenskej vojvodinskej literatúre

V príspevku vychádzam z teórie kultúrnej pamäti (Jan a Aleida Assmannovci), konkrétne z definície „figúr spomínania“. Ide o kultúrne vytvorené a spoločensky záväzné spomienkové obrazy (M. Halbwachs), pričom je pojmu figúry daná prednosť pred obrazom preto, že sa vzťahuje nielen na ikonickú, ale i na naratívnu formáciu (podľa Assmann 2001). K trom ustáleným aspektom figúr spomínania patrí vzťah k priestoru a času, vzťah ku skupine, ktorý má afektívny a hodnotiaci charakter a osobitný postup rekonštruktivity. Assmann danú klasifikáciu rozširuje o pojmy komunikatívnej a tzv. kultúrnej pamäti.

Umelecké slovesné prejavy vnímam ako jedny z médií prenosu pamäti a spomienok. V literatúre vojvodinských Slovákov sa dajú identifikovať viaceré elementy kolektívneho spomínania. Spojené s formovaním a šírením kolektívnej pamäti sa viažu na konkrétne miesta, časové momenty, udalosti (nížina, Báčka, sťahovanie, stavanie domu, zakladanie gymnázia a pod.). Cez figúry spomínania sa reprodukovujú vlastnosti skupiny, jej hodnoty a ideály, ktoré sa v literatúre prejavujú jednak v špecifikách skupiny (u vojvodinských Slovákov napr. pracovitosť, čistotnosť, vzdelanosť) a ich vymedzenia sa voči iným. Tiež sa zdôrazňuje pôvod a sukcesívnosť historického trvania (téma predkov, starej vlasti, významných osobností). Posledným aspektom sa vlastne určuje čo sa má zapamätať a čo zabudnúť, lebo ten proces nesúvisí natoľko s pravdivosťou koľko s užitočnosťou spomienok, tiež je spoločensky (jazykovými i mimojazykovými prostriedkami) podmienený. Najčastejšie však rekonštruktivita súvisí s prvými dvoma aspektmi figúr spomínania. V poslednom období v slovenskej menšinovej kultúre „figúry spomínania“ sú intenzívnejšie prítomné v iných médiách (divadlo, scénické predvedenia, folklór), ale k ich pretrvá(va)niu v značnej miere prispela práve umelecká literatúra.

Kľúčové slová: kultúrna pamäť, figúry spomínania, slovenská vojvodinská literatúra.

“Figures of Remembrance” in Slovak Vojvodina Literature

In the contribution, I am based on the theory of cultural memory (Jan and Aleida Assmann), specifically on the definition of “figures of remembrance”. These are culturally created and socially binding commemorative images (M. Halbwachs), while the priority is given to the

concept of figure over image because it refers not only to iconic but also to narrative formation (according to Assmann 2001). The three established aspects of the figures of remembrance include the relation to space and time, the relation to the group, which has an affective and evaluative character, and a special procedure of reconstructivity. Assmann expands the given classification with the concepts of communicative and so-called cultural memory.

I perceive artistic verbal expressions as one of the media for the transmission of memory and memories. Several elements of collective remembrance can be identified in the literature of the Vojvodina Slovaks. Associated with the formation and dissemination of collective memory, they are linked to specific places, moments in time, events (lowlands, Bácska, moving, building a house, founding a gymnasium, etc.). The characteristics of the group, its values and ideals are reproduced through the figures of remembrance, which are manifested in the literature both in the specifics of the group (for the Vojvodina Slovaks, for example, hard work, cleanliness, education) and in their definition towards others. The origin and succession of historical duration are also emphasized (the theme of ancestors, old homeland, important personalities). The last aspect actually determines what to remember and what to forget, because that process is not so much related to truthfulness as to the usefulness of memories, it is also socially conditioned (by linguistic and non-linguistic means). Most often, however, reconstructivity is related to the first two aspects of the figures of remembrance. In the recent period in Slovak minority culture, “figures of remembrance” are more intensively present in other media (theatre, stage performances, folklore), but artistic literature contributed to their persistence to a considerable extent.

Keywords: cultural memory, figures of remembrance, Vojvodina Slovaks' literature.

Tomáš Erhart

The Theory of Genre Worlds in Case of Russian Popular Fiction

In contemporary Russian literature there is a specific type of genre literature about so-called “popadantsy”. That is Russian word for heroes and heroines who travel to other worlds and other times. In addition to this basic motif, this is literature published en masse, usually in special genre editions, which also uses elements of other fantasy genres. One branch of it, which works with alternate history theme, often has a very nationalistic or revanchist subtext. Overall, the “popadancheskii” genre is a complex literary and social phenomenon that cannot be grasped from only one side. Thus, one way to explore it is to take the help of a publication that deals with similar phenomena, even if in a quite different context. The authors of *Genre Worlds: Popular Fiction and Twenty-First-Century Book Culture* offer the concept of “genre worlds” (meant as collection of people and practices that operates according to established and emerging patterns of collaborative activity, to produce the texts that make popular genres recognizable), which they then use to explore contemporary fantasy, romance and detective novels. Their methods, though applied to the English-language sphere of literature, can also be helpful in researching the specifics of a genre that is intrinsically Russian.

Keywords: genre literature, contemporary speculative fiction, Russian literature, “popadantsy”.

Teorie žánrových světů na příkladu ruské žánrové literatury

V současné ruské literatuře existuje specifický typ žánrové literatury o tzv. „popadancích“, což je ruské slovo pro hrdiny a hrdinky cestující do jiných světů a jiných časů. Kromě tohoto základního motivu, jde o literaturu vydávanou masově obvykle v rámci speciálních žánrových edic, která rovněž využívá prvky dalších fantastických žánrů. Jedna její odnož pracující s alternativní historií má často značně nacionalistický či revanšistický podtext. Celkově je „popadanceský“ žánr je komplexním literárním i společenským fenoménem, který nelze uchopit jen z jedné strany. K jeho zkoumání je tak jednou možností si vzít na pomoc publikaci, která se zabývá podobným fenoménem, i když v docela jiném kontextu. Autorky knihy *Genre Worlds: Popular Fiction and Twenty-First-Century Book Culture* nabízí koncept „žánrových světů“ (jako souborů lidí a postupů, které fungují podle zavedených i formujících se vzorců spolupráce tak, aby vytvářely texty, díky nimž jsou populární žánry rozpoznatelné), který pak využívají pro výzkum současné fantastických romantických a detektivních románů. Jejich metody, i když aplikované na anglickojazyčnou sféru literatury, mohou být nápomocné i při výzkumu specifík žánru, bytostně typického pro ruské prostředí.

Klíčová slova: žánrová literatura, současná fantastika, ruská literatura, „popadanci“.

Jiří Gazda

Využívání jazykové hry v společensko-politických demotivátorech v prostředí Runetu

Príspevek sa zaoberá prvkami jazykovej hry v tzv. demotivačných plakátoch, ktoré sú zvláštnym druhom kreolizovaných textů, spájajúcich v sobe špecifickým spôsobom verbálnu a vizuálnu složku. Na materiáli demotivátorů se společenskopolitickou tematikou v prostředí Runetu si všimáme využívání prostředků jazykové hry v ruštině na různých jazykových úrovních: grafické, fonostylistické, lexikální, slovtvorné, morfologické a syntaktické. Zvláštní pozornost je přitom soustředěna na využívání tzv. precedentních textů a na analýzu funkcí tohoto fenoménu v demotivačních plakátoch, které jsou zajímavou a zejména u mladší generace populární součástí společenského diskurzu v současném Rusku.

Klíčová slova: jazyková hra; demotivační plakáty; kreolizované texty; současná ruština; Runet; precedentní texty; společenskopolitický diskurz.

Using Language Games in Socio-political Demotivators in the Runet Environment

The paper deals with the elements of language games in the demotivational posters, which are a special kind of creolized texts that combine verbal and visual components in a specific way. Using the material of demotivational posters with socio-political themes in the Runet environment, we note the use of means of language games in Russian at different linguistic levels: graphic, phonostylistic, lexical, word-formation, morphological and syntactic. Particular attention is focused on the use of precedent texts and the analysis of the functions of this

phenomenon in demotivational posters, which are an interesting and, especially among the younger generation, popular part of social discourse in contemporary Russia.

Keywords: language game; demotivational posters; creolized texts; contemporary Russian; Ruset; precedent texts; socio-political discourse.

Pavel Krejčí

Janko na Kosovu a sedláci u Chlumce aneb Jak lze také frazeologicky vyjádřit nezdar

Neúspěch, nezdar je možno vyjádřit přímo, explicitně, ale též obrazným způsobem např. pomocí frazeologických výrazů. V našem příspěvku budeme analyzovat takové frazémy, které zmíněný význam vyjadřují, a současně ve své struktuře obsahují toponymický komponent. Kontrastivním způsobem představíme tyto frazémy především v českém, srbském a bulharském jazyce.

Klíčová slova: toponyma ve frazeologii, česká frazeologie, srbská frazeologie, bulharská frazeologie.

Janko in Kosovo and the Peasants near Chlumec, or How You Can Phraseologically Express Failure

Failure can be expressed directly, explicitly, but also in a figurative way, e.g. using phraseological expressions. In our contribution, we will analyze such idioms that express the mentioned meaning and at the same time contain a toponymic component in their structure. We will present these idioms in a contrasting way, mainly in the Czech, Serbian and Bulgarian languages.

Keywords: toponyms in phraseology, Czech phraseology, Serbian phraseology, Bulgarian phraseology.

Maroš Melichárek

Vizuálny „boj“ o Bosnu a Hercegovinu – naratívna analýza karikatúr o anexnej kríze v roku 1908

Bosna a Hercegovina sa stala kľúčovým hráčom v sérii udalostí na začiatku 20. storočia. Okrem geopolitiky a medzinárodných vzťahov, ktoré boli dosť systematicky spracované, táto prezentácia bude diskutovať jej miesto v kontexte vizuálnych štúdií, konkrétne karikatúr. Pri delení karikatúr budeme diskutovať tzv. politickú karikatúru, ktorá sa zaoberá osobnosťou alebo udalosťou a vyjadruje názor umelca. Priame karikovanie politickej udalosti môžeme nazvať politickou satirou. Tieto karikatúry všeobecne kombinujú umeleckú zručnosť, hyperbolu a satiru, pričom sa snažia spochybniť autoritu alebo upriamiť pozornosť na korupciu, politické násilie alebo iné spoločenské problémy. Táto prezentácia sa odkláňa od hodnotenia primárne ikonografických prvkov k ich recepcii, situujúc diskusie okolo karikatúr, ukazujúc,

že hlbšie pochopenie karikatúr zahŕňa formu poznania, takže sa stávajú zdrojom poznatkov. E.E.C. Nicholson tvrdil, že obe tieto zvyky bránia vytvoreniu ‚citlivej a životaschopnej metodológie‘ pre prácu s týmito zdrojmi, čím zakrývajú ich ‚historickú špecifickosť‘. Hlavnou metódou používanou v analýzach karikatúr je naratívna metóda, ktorá sa prevažne zaoberá tým, ako sú príbehy rozprávané. Diskutuje formy a štruktúry rozprávania, úlohu rozprávača a subjektivitu rozprávania. Môže odrážať svoje poslanstvo ako aktualizovanú formu archetypálnych príbehov/mýtov, ktoré zachovávajú hlavné hodnoty danej kultúry. V našej analýze karikatúr vychádzame z predpokladu, že západoeurópska politika bola k anexii Bosny v roku 1908 oveľa zhovievavejšia v porovnaní so srbskou alebo osmanskou, ktoré boli týmto činom zasiahnuté oveľa ostrejšie. Avšak, iba samotný výskum poskytne výsledok, do akej miery je takýto predpoklad realistický alebo nie. Na základe vybraných karikatúr (rozhodli sme sa vybrať jednu pre každý zúčastnený štát) chceme opísať úlohu Bosny a Hercegoviny v nich a zdôrazniť tradičné stereotypné zobrazenie Bosny a Hercegoviny, navyše celého Balkánu a veľmocí.

Kľúčové slová: politické karikatúry, anexia Bosny 1908, politická satira, naratívna metóda, stereotypné zobrazenie.

A Visual “Fight” for Bosnia and Herzegovina – Narrative Analyses of Caricatures on the Annexation Crisis of 1908

Bosnia and Herzegovina became a crucial element in the series of events at the beginning of the 20th century. Apart from geopolitics and international relations what has been quite systematically elaborated, this presentation shall discuss its place in context of visual studies, caricatures in particular. Upon the division of caricatures (or cartoons) we shall discuss the so-called political cartoon which deals with a personality or event, expressing the artist’s opinion. In direct caricaturing of a political event, we can speak of political satire. They generally combine artistic skill, hyperbole and satire trying to question authority or draw attention to corruption, political violence or other social problems. This presentation turns away from an evaluation of primarily iconographic elements to their reception, situating discussions around cartoons, showing that a deeper understanding of cartoons involves a form of knowing, so that they become a source of knowledge. E.E.C. Nicholson has argued that both habits impede the establishment of a ‘sensitive and viable methodology’ for handling such sources, obscuring their ‘historical specificity’. The main method used in the caricature analyses is the narrative method which mainly discuss how stories are being narrated. In our analysis of cartoons, we start from the premise that Western European politics was much more lenient to the annexation of Bosnia in 1908 compared to the Serbian or Ottoman, which were hit by the act much more sharply. However, only the research itself shall provide with the result to what extent is such an assumption realistic or not. Upon the selected caricatures (we have decided to pick one for every involved state) we want to describe the role of BaH in it and to highlight the traditional stereotypical depiction of BaH, moreover the whole Balkans and Great Powers.

Keywords: political cartoons, annexation of Bosnia 1908, political satire, narrative method, stereotypical depiction.

Matej Mordáčik

Od slavizmov k štátom – syntéza vývoja slovanských hnutí predchádzajúcich vzniku československej a juhoslovenskej štátnosti

Príspevok má za úlohu opísať, konceptualizovať a porovnať hlavné vývojové procesy a tendencie, ktoré viedli do vzniku československej a juhoslovenskej štátnosti v ich širšej slovanskej dimenzii. Jednotlivé koncepcie hľadajúce pomyselnú slovanskú jednotu v oboch vývojových areáloch boli formované na pozadí aktivít podmienených zdieľanou kmeňovou identitou, ich vnútorná štruktúra však nebola tak jednoznačná, ako sa to javilo na povrchu. Zosobňovali totiž sériu vzájomných interslovanských a intraslovanských animozít vychádzajúcich z partikulárnych záujmov užšie sa vymedzujúcich slovanských etnických skupín. Špecifická pozornosť bude preto upriamená na kľúčové slovanské koncepty akými boli všeslovanstvo, austroslavizmus, panslavizmus či novoslovanstvo a udalosti, ktoré prebiehali na ich pozadí.

Kľúčové slová: slavizmus, panslavizmus, všeslovanstvo, austroslavizmus, ilýrizmus, neoslavizmus, čecho-slovakizmus, juhoslovanstvo, juhoslovansko-československé vzťahy.

From Slavisms to States – A Synthesis of the Development of Slavic Movements Preceding the Formation of Czechoslovak and Yugoslav Statehood

The paper aims to describe, conceptualize, and compare the main developmental processes and tendencies that led to the formation of Czechoslovak and Yugoslav statehood in their broader Slavic dimension. The various concepts seeking an imagined Slavic unity in both developmental areas were shaped against the backdrop of activities conditioned by a shared tribal identity; however, their internal structures were not as straightforward as they appeared on the surface. They embodied a series of mutual inter-Slavic and intra-Slavic animosities arising from the particular interests of more narrowly defined Slavic ethnic groups. Therefore, specific attention will be directed to key Slavic concepts such as Pan-Slavism, Austro-Slavism, Pan-Slavism, and Neo-Slavism, as well as the events that unfolded in their background.

Keywords: slavism, pan-slavism, all-slavism, austro-slavism, illyrianism, neoslavism, czechoslovakism, yugoslavism, yugoslav-czechoslovak relations.

Tereza Poledníková

Komputační lingvistika v současném slavistickém bádání

Jiří Černý [1996: 302] ve své monografii *Dějiny lingvistiky* zmiňuje, že komputační (počítačová) lingvistika je úzce spojená s dynamickým rozvojem moderní vědy a techniky. Moderní technologie v současné době představují nedílnou součást každodenního života, a tak je na místě nabídnout nové možné oblasti výzkumu v tomto specifickém lingvistickém odvětví a představit tak současná slavistická bádání v komputační lingvistice.

Zajímavým a málo probádaným typem textů jsou kybertexty, zejména ve videohráčích. Videohry jsou definovány jako zábavní interaktivní software specifický svým uspořádáním textu

a multitextovostí. Obsah textu je realizován v simulovaném prostředí a stojí na pomezí umělého a přirozeného jazyka, neboť komunikace mezi touto formou kybertextu a recipientem se realizuje právě prostřednictvím jazyka nejen v textové, ale i ve vizuální a často také audio podobě.

Předkládaný příspěvek vychází z hypotézy, že videohry mohou sloužit jako příklad praktického využití počítačové lingvistiky. Tato hypotéza byla formulována pomocí aplikace využívající umělou inteligenci *ChatGPT* a *ChatGPT 4o*, která identifikovala čtyři klíčové oblasti využití principů a postupů počítačové lingvistiky ve videohrách: generování dialogů a příběhů (procedurálně generovaný obsah), interakce s hráči (rozpoznávání řeči), překlad a lokalizace a analýza textu a obsahu.

Předpoklad vygenerovaný umělou inteligencí je v předkládaném příspěvku analyzován a komentován na základě odborné literatury a individuálních konzultací s odborníky v dané oblasti.

Klíčová slova: počítačová lingvistika, umělá inteligence, videohry, lokalizace.

Computational Linguistics in Contemporary Slavonic Research

Jiří Černý [1996: 302] in his monograph *Dějiny lingvistiky* mentions that computational (computer) linguistics is closely linked to the dynamic development of modern science and technology. Nowadays modern technology represents an integral part of everyday life, so it is only right to offer new possible research areas in this specific linguistics branch and to present contemporary Slavic research in computational linguistics.

Cybertext, particularly in video games, is an interesting and insufficiently studied type of text. Video games are defined as an entertainment software characterized by its specific text organization and multitextuality. The content of the text is realized in a simulated environment and stands in-between artificial and natural language, because communication between this form of cybertext and the recipient is realized through language not only in its textual form, but also in its visual and audio form.

The presented contribution is based on the hypothesis that videogames can serve as an example of practical utilization of computational linguistics. This hypothesis was formulated with an application that uses artificial intelligence *ChatGPT* and *ChatGPT-4o*, which identified four key areas of utilizing the principles and procedures of computational linguistics in video games: generating dialogues and stories (procedurally generated content), interaction with players (speech recognition), translation and localization, text and content analysis.

The assumption generated by artificial intelligence is analyzed in the presented contribution and commented on the basis of relevant literature and individual consultations with experts in the field.

Keywords: computational linguistics, artificial intelligence, video games, localization.

Ivo Pospíšil

Jiří Wolker na pozadí jubilejního roku

Přítomný příspěvek pojednává o měnící se pozici osobnosti a díla Jiřího Wolkra (1900–1924) v jeho době a v průběhu sta let od jeho úmrtí také v kontextu dalších výrazných českých

básnických osobností 20. století. Není velkým objevem, že jeho osobnost a jeho básnická a jiná tvorba byla vždy předmětem závidění, nenávidění a ostrakizace, vášnivých sporů dodnes překvapující svou ostrostí až brutalitou na straně jedné, ale také jednostranné adorace na druhé straně. Tyto spory – jako je tomu takřka vždy – svědčí spíše o polemících a kritikách než o samotném básníkovi, jehož tvorba, byť omezená extrémně krátkou dobou, jak to u geniálních tvůrců bývá, patří k vrcholům nejen české, ale i evropské a světové slovesné kreativity. Příspěvek se snaží prezentovat různé polohy Wolkrova hodnocení a jeho proměnlivé společenské a politické postavení v závislosti na zvratech ve společenském vývoji země a současně upozorňuje na „věčné“ tematické i poetické hodnoty. I když měl básník zřetelně formulovaný politický názor a vyvíjel v tomto smyslu aktivitu reagující na konkrétní dobové poměry, tedy především konce 10. a 20. let 20. století, svými přesahy zachycuje osud člověka a světa v nadčasových dimenzích spravedlnosti a důstojnosti.

Klíčová slova: Jiří Wolker jako předmět závidění, nenávidění a ostrakizace, tematické a umělecké hodnoty, všelidské nadčasové přesahy, spravedlnost a důstojnost.

Jiří Wolker on the Background of the Jubilee Year

The present contribution focuses on the changing position of Jiří Wolker (1900–1924) and his work in the course of 100 years since his death in the context of other significant Czech 20th-century poetic personalities. This is not a big revelation that his personality and his poetic and other creation has always been the object of envy, hatred and ostracism, passionate controversies which still surprise with their sharpness and brutality on the one hand, and uncritical adoration on the other. These controversies – as is almost always the case – speak rather about the polemicists and critics than about the poet himself whose work, though limited by an extremely short time, as happens with genius poets, belongs to the top not only Czech, but European and world literary creativity. The present contribution attempts at the presentation of various forms of Wolker's evaluation and his variable social and political position dependent on the turns in the social development of the country and at the same time draws attention to the “eternal” thematic and poetic values. Though the poet manifested his distinctly formulated political opinion and, in its sense, developed his activity reactions upon the concrete conditions of his time above all, at the end of the 1910s and the 1920s, his transcendences grasped the fate of human being and the world in transhistorical dimensions of justice and dignity.

Keywords: Jiří Wolker as an object of envy, hatred and ostracism, thematic and artistic values, panhuman transhistorical transcendences, justice and dignity.

Marína Šimáková Speváková – Zuzana Týrová

Prínos Ivana Dorovského k recepcii diela J. A. Komenského v Srbsku

Cesty diela Ivana Dorovského majú bezpochyby široké meandre. Vedecké rozmery tohto všestranného literárneho historika, komparatistu, kulturológa, etnografa, folkloristu, básnika,

prekladateľa, hovoria samy osebe. Svojím bádateľským talentom obsiahol i recepciu diela Jána Amosa Komenského na Balkáne. Štúdia Ivana Dorovského *Putování díla J. A. Komenského na Balkán* sa stala dôležitou zložkou v rámci zaznamenávania jubilea „otca modernej pedagogiky“ v Srbsku. V príspevku sa zameriame na preklad časti uvedenej štúdie Ivana Dorovského do srbčiny a jej miesto v kontexte zaznamenávania 350. výročia úmrtia J. A. Komenského v Srbsku. Sústredíme sa na tematické číslo popredného vedeckého časopisu *Pedagoška stvarnost* (2020) venovaného jubileu J. A. Komenského, v rámci ktorého vyšiel preklad časti Dorovského štúdie ako aj na recepciu jubilea v širšom srbskom kontexte. Časť Dorovského štúdie preložil Zoroslav Spevák, riadny profesor Univerzity v Novom Sade na dôchodku, koleniológ, pôvodcom Slovák, ktorého dielo Dorovský v danej štúdii aj uvádza. Preklad časti štúdie Ivana Dorovského do srbčiny tak bezpochyby svedčí o širších medzikultúrnych prienikoch, za ktoré sa aj sám zasadzoval.

Kľúčové slová: Ivan Dorovský, recepcia, J. A. Komenský, medzikultúrne prieniky.

Contribution of Ivan Dorovsky to the Reception of J. A. Comenius in Serbia

The works of Ivan Dorovsky cast a wide net indeed. The scholarly scope of this multifaceted literary historian, culturologist, ethnographer, folklorist, poet, comparative scholar and translator speaks for itself. His research talent also encompasses the reception of the works of J. A. Comenius in the Balkans. Ivan Dorovsky's study, *J.A. Comenius' Works' Journey into the Balkans*, has become an important component in marking the "father of modern pedagogy" jubilee in Serbia. This paper will focus on the translation of the above mentioned study by Ivan Dorovsky into the Serbian language and its place in marking the 350 year anniversary of J.A. Comenius' death in Serbia. We will look at the special edition of the respected scientific journal *Pedagoška Stvarnost* (2020) dedicated to the J.A. Comenius jubilee where a part of Dorovsky's study was published, and at the reception of the jubilee in Serbia in general. A part of the study was translated by Zoroslav Spevak, a retired full professor of the University of Novi Sad, a scholar of Comenius, Slovak by birth, whose work is also mentioned by Dorovsky in the same study. We will approach the translated part of the study in the context of wider cultural interweaving that Dorovsky himself advocated for.

Keywords: Ivan Dorovsky, reception, J. A. Comenius, cultural interweaving.

Václav Štěpánek

Čeští dobrovolníci v srbské armádě jako básníci a spisovatelé. Příspěvek k 110. výročí začátku Velké války

Príspevok je venovaný 110. výročiu vypuknutia Veľkej války, ktorá, jak známo, začala veľmi neúspešnými útoky c. k. armády na Srbsko. Literatúra českých účastníkov Veľkej války je veľmi košatá, a to jak těch, kteří psali o své pouti v rámci c. k. armády, tak těch, kteří z nejrůznějších důvodů přešli na stranu trojdhody, která bojovala proti jejich „širší vlasti“, a vrátili se domů,

na rozdíl od těch prvých, ověnění gloriolou hrdinů. Těch, kteří přispěli k rozbití staré monarchie a k vytvoření nového československého státu. O této literatuře bylo napsáno mnohé, a zdálo by se, že k tomu již není příliš co dodat. Něco však přece chybí: totiž představení děl těch českých autorů, kteří bojovali na Balkáně v srbské armádě. Ať již hned od prvních týdnů rakousko-uherské agrese, nebo teprve později, na Soluňské frontě. Příznějme ovšem, že spisovatelů vrcholné legionářské literatury typu Kopty, Medka či Langra mezi nimi nebylo. Na druhé straně je však nutno předestřít, že v srbské armádě bojovalo jen něco více než 3 000 Čechů, a z nich byla ještě více než polovina těch, kteří sice tvořili součást srbské armády, nicméně dobrovolnické divize, budované z jihoslovenských a českých zajatců v Rusku. Z těchto Čechů nakonec stejně na počátku roku 1917 většina přešla do československých legií na Rusi. Už vůbec se pak čeští legionářští spisovatelé ze Srbska nemohou svým literárním dílem rovnat těm, kteří popisovali své zážitky z války na Balkánu z druhé strany, ať již to byl Egon Ervin Kisch, Stanislav Kostka Neumann, Karel Sellner či méně známý Jaroslav Křenek. Nutno také předestřít, že žádný „válečný román“ z pera těch, kteří prošli srbskými jednotkami, nevznikl. Autobiografickým románem bychom snad mohli nazvat dílo Jeronýma Holečka, syna slavného spisovatele, prošpikované čistou srbštinou, to ovšem popisuje až víceméně poválečné příhody bývalých „srbáků či arnautů“, jak se srbským legionářům někdy také říkalo. Přesto však lze vyzdvihnout některé vzpomínkové knihy, zejména pak brněnského autora Lva Švyhnose (1885–1954) či Středočecha Melichara Houžvice (1883–1929), kteří působili v srbské armádě od první dnů války. Díla obou mají místy pro tento typ literatury nebývalé umělecké kvality, a jejich popisy krajín svou mistrností předčí velká jména legionářské literatury. Podobnou vlastností netrpí čistě popisný spisek prvního české legionáře vůbec, Františka Kryštofa (1891–1960), jenž však byl ve své době ceněným legionářským básníkem, pravda, někdy až přespříliš epickým. Jako skutečně velkého básníka soluňské fronty tak lze označit zejména Miloše Wurma (1892–1918). Bohužel, lze tak učinit na základě pouze několika dochovaných básní. Nadaný literát padl v posledních týdnech války a větší část jeho literární pozůstalosti byla nenávratně ztracena. Nebyl ostatně jedinou velkou ztrátou české literatury. Summa summarum, díla Čechů ze srbské armády jsou sice v rámci obsáhlé legionářské literatury spíše marginální, ale mají v ní své pevné místo.

Klíčová slova: Velká válka, čeští legionáři v srbské armádě, Soluňská fronta, legionářské literatura.

Czech Volunteers in the Serbian Army as Poets and Writers. A Contribution to the 110th Anniversary of the Beginning of the Great War

The article is dedicated to the 110th anniversary of the outbreak of the Great War, which, as is well known, began with the very unsuccessful attacks of the Austro-Hungarian army on Serbia. The literature of Czech participants in the Great War is very colourful, both those who wrote about their pilgrimage within the Habsburg army and those who, for various reasons, switched to the side of the Triple Entente, who fought against their “wider homeland”, and returned home with the glories of heroes. As those who contributed to the dismantling of the old monarchy and the creation of the new Czechoslovak state. Much has been written about this

literature, and it would seem that there is not much more to add. However, something is missing: the introduction of the works of those Czech authors who fought in the Balkans as part of the Serbian army. Some from the very first weeks of the Austro-Hungarian aggression, some only later, on the Salonika front. It must be admitted, however, that writers of top legionary literature of the type of Kopta, Medek or Langer were not among them. On the other hand, it must be said that only a little more than 3,000 Czechs fought in the Serbian army. Of these, more than half were part of the Serbian army, but divisions built up from prisoners of war in Russia, and these eventually mostly went over to the Czechoslovak legions in Russia. In fact, Serbian legionary writers can hardly match in their literary output those who described their experiences of the war in the Balkans from the side of the Habsburg army, such as Egon Ervin Kisch, Stanislav Kostka Neumann, Karel Sellner or the lesser-known Jaroslav Křenek.

It should also be pointed out that no “war novel” was written by those who passed through the Serbian troops. The closest thing to an autobiographical novel is the work of Jeroným Holeček, the son of a famous writer, peppered with pure Serbian. This book, however, describes only the more or less post-war adventures of former Serbian legionaries. Nevertheless, one can highlight some of the memoirs, especially those by the Brno author Lev Švyhnoš (1885–1954) or Melichar Houžvíc (1883–1929), a native of Central Bohemia, who served in the Serbian army from the first days of the war. Their books are sometimes of unprecedented literary quality. Their descriptions of landscapes surpass the great masters of legionary literature in their artistry. The same cannot be said of the book by the first Czech legionary ever, František Kryštof (1891–1960). It is only informative. Kryštof, however, was a valued legionary poet in his time. His poems, however, are often too descriptive and epic. Milos Wurm (1892–1918) can be identified as the only truly great poet of the Salonika front. Unfortunately, we can only say so on the basis of a few surviving poems. The gifted man of letters fell in the last weeks of the war and the greater part of his literary legacy was irretrievably lost. He was not the only great loss of Czech literature. Summarily, the works of the Czechs from the Serbian army are rather marginal in the vast legionary literature, but they have a firm place in it.

Keywords: The Great War, Czech legionaries in the Serbian army, Thessaloniki Front, legionary literature.

Fjodor Vinokurov

Pražští přispěvatelé bělehradského časopisu Ruskí archiv (na základě dopisů Vladimira Lebeděva z archivního fondu Naděždy Melnikové-Papouškové)

Čtrnáct zachovaných epistolárních jednotek od Vladimira Lebeděva zachycuje jeho editorskou a novinářskou činnost pro rozličná slovanská periodika z roku 1928–1933. Byla mezi nimi československá *Volja Rossii* [Vůle Ruska] i *Central'naja Jevropa* [Střední Evropa], bulharská *Narodna volja* [Lidová vůle], *Pladne* [Poledne], *Narodno delo* [Lidové dílo] a jugoslávský *Ruskí arhiv* [Ruský archiv].

Koncepce *Ruskího arhivu* se vyvinula z pokusu o nový typ eserovského periodika o Rusku, který se dříve uskutečnil v pařížských *Pour la Russie* [Pro Rusko]. Vlastně to byl „tlustý časopis“,

zaměřený na neruské publikum, publikovaný v neruském jazyce neruským vydavatelem, ale přesto připravený ruskou redakční radou sestavenou z ruských emigrantů. Mezitím autoři, kteří byli dříve zapojeni do jiné editorské činnosti, k níž měl vztah Lebedev, také byli přizváni k práci v novém periodiku. Proto významná část přispěvatelů spojených s *Voljou Rossii* byla angažována do *Ruskiho arhivu*, navzdory rozdílům v publiku a jazyce mezi bělehradským a pražským časopisem.

Zvláštní zájem pro vědce představuje editorská interakce mezi rodinou Papoušků a Vladimírem Lebedevem. Z jeho dopisů je patrné, že Jaroslav Papoušek a jeho manželka Naděžda Mělniková-Papoušková nejen publikovali vlastní příspěvky ve *Volje Rossii* a později v *Ruskim arhivu*, ale také nabízeli materiály od jiných autorů k potenciální publikaci. Vladimír Lebedev ze své strany publikoval přehledy o politickém životě Jugoslávie v časopisu *Centralnaja Evropa*, jehož šéfredaktorem byl Jaroslav Papoušek. Tato kooperace byla oboustranně výhodná, i když ne vždy byla bezmračná.

Klíčová slova: Vladimír Lebedev, Ruski arhiv [Ruský archiv], slovanská periodika, ruská emigrace.

Prague contributors of the Belgrade magazine Ruski Arhiv (based on letters from Vladimir Lebedev in Nadezhda Melnikova-Papoushkova's archival collection)

Fourteen remaining epistolary items by Vladimir Lebedev reflect his activities as an editor and a journalist in various Slavonic periodicals between 1928 and 1933. These include the Czechoslovak *Volia Rossii* [Will of Russia] and *Centralnaya Evropa* [Central Europe], the Bulgarian *Narodna Volia* [People's Will], *Pladne* [Noon], *Narodno delo* [People's Cause], and the Yugoslavian *Ruski arhiv* [Russian Archive].

A new format for an SR periodical on Russia, similar to what had been attempted earlier with the Parisian *Pour la Russie* [For Russia], evolved into the *Ruski arhiv*. This was a "thick magazine" targeted to a non-Russian audience, published in a non-Russian language by a non-Russian publisher, yet prepared by a Russian émigré editorial board. Authors who had previously been engaged by Lebedev in other publishing projects also contributed to this new periodical. As a result, many contributors associated with the *Volia Rossii* became involved in the *Ruski arhiv*, despite the differences in audience and language between the Belgrade and Prague magazines.

Of particular interest is the editorial relationship between the Papoushek family and Vladimir Lebedev. As evidenced by his letters, Jaroslav Papoushek and his wife, Nadezhda Melnikova-Papoushkova, not only published their own work in the *Volia Rossii* and later in the *Ruski arhiv*, but also recommended other authors for publication. In turn, Vladimir Lebedev published articles on Yugoslavia's political life in *Centralnaya Evropa*, of which Jaroslav Papoushek was the editor-in-chief. This engagement was mutually beneficial, though not always cloudless.

Keywords: Vladimir Lebedev, Ruski arhiv [Russian Archive], Slavonic periodicals, Russian emigration.

Resumé cyrilicí nebo azbukou Сажеци ћирилицом или азбуком Summaries in in Cyrillic Script

Йосеф Догнал

Сербска тема в сборнике Л. Андреева «В сей грозный час»

В сборнике «В сей грозный час» (1915) выражает Л. Н. Андреев свое отношение к начавшейся в 1914 г. войне. В главе «Слово о Сербии» Андреев указывает на то, что Сербия подвергается по сути австрийской карательной экспедиции, так как обе стороны военного столкновения не поддаются сравнению: Австрия превосходит Сербию и по количеству солдат и оружия, и по своему экономическому уровню. Русский писатель оценивает мужество сербов, сожалеет о том, что им приходится бороться без надежды на помощь со стороны других государств, и указывает на близость Сербии и России как славянских государств.

Ключевые слова: Л. Н. Андреев, Первая мировая война, Сербия, осуждение войны, близость Сербии и России.

Josef Dohnal

Serbian Theme in L. Andreev's Collection «В сей грозный час» (In this Formidable Time)

In the collection 'In This Dreadful Hour' (1915) L. N. Andreev expresses his attitude to the war that began in 1914. In the chapter 'A Word about Serbia' Andreev points out that Serbia is essentially subjected to an Austrian punitive expedition, as both sides of the military clash are not compared: Austria surpasses Serbia both in the number of soldiers and weapons and in its economic level. The Russian writer appreciates the courage of the Serbs, regrets that they have to fight without hope of help from other states and points out the closeness of Serbia and Russia as Slavic states.

Keywords: L. N. Andreev, World War I, Serbia, condemnation of the war, proximity of Serbia and Russia.

Рајна Драгићевић

Лексика српског језика у XXI веку

Једна од најважнијих српских научних институција Матица српска израђује нови речник савременог српског језика. У том речнику биће описана лексика друге половине XX века и првих деценија XXI века. Аутор овог реферата је руководилац тога пројекта и тренутно ради на селекцији лексике која ће бити обрађена у том речнику. За потребе речника

израђен је модеран електронски корпус који добро осликава лексичку ситуацију у савременом српском језику. Аутор ће у раду представити главне тенденције у лексичком систему савременог српског језика, које је уочио анализирајући лексику из корпуса која ће бити обрађена у новом речнику савременог српског језика Матице српске.

Кључне речи: лексика српског језика, неологизми, тенденције у лексичком систему, суфиксација, префиксација.

Rajna Dragičević

Lexicon of the Serbian Language in the XXI Century

One of the most important Serbian scientific institutions, Matica srpska, is creating a new dictionary of the modern Serbian language. This dictionary will describe the lexicon of the second half of the 20th century and the first decades of the 21st century. The author of this article leads the project and is currently working on the selection of vocabulary that will be presented in that dictionary. For the purposes of the dictionary, a modern electronic corpus has been created that comprehensively reflects the lexical state in the present-day Serbian language. The author of the paper will present the main tendencies in the lexical system of the contemporary Serbian language, which she observed by analyzing the lexicon from the corpus that will be processed in the new dictionary of the modern Serbian language of Matica Srpska.

Key words: Lexicon of the Serbian language, neologisms, tendencies in the lexical system, suffixation, prefixation.

Александра Корда-Петровић

Беч као град сусрета српске и чешке културе

Као једна од најстаријих метропола „у срцу” Европе и као царски град, Беч је место укрштања различитих култура и утицаја. Важну улогу одиграо је као место сусрета српске и чешке уметности и културе. У раду се наводе предуслови који су омогућили развој славистике у Бечу, значај личних сусрета представника српског и чешког народног препорода, као и улога бечке издавачке делатности и периодике за продубљивање ових контаката. Посебна пажња усмерена је на допринос и улогу Константина Јиречка и Бечког универзитета у оснаживању ових веза. У одређеним периодима модерне историје догодила се појачана миграција у Беч досељеника српског и чешког порекла. Међу њима је било књижевника, уметника и интелектуалаца који су делили сличну судбину. Теоријски оквир рада, осим књижевно-историјског приступа, чини интердисциплинарни приступ у разматрању урбаносоциолошких и феноменолошких појава које се тичу додире српске и чешке културе.

Кључне речи: Беч, српско-чешке везе, Бечка славистика, Бечки универзитет, Константин Јиречек, српска и чешка емиграција у Бечу.

Aleksandra Korda-Petrović

Vienna – the City where Serbian and Czech Culture Intersect

As one of the oldest capitals in the heart of Europe and the imperial capital, Vienna is the place where various cultures and influences intersect. The city played a prominent role as the meeting point of Serbian and Czech arts and culture. This paper analyses the preconditions that facilitated the development of Slavistics in Vienna, the importance of personal contacts between the representatives of Serbian and Czech National Revival, as well as the role of Vienna publishing activities and periodicals in the deepening of such contacts. Special attention is paid to the contribution and role of Konstantin Jireček and the University of Vienna in the empowerment of these connections. Certain periods of modern history witnessed an increase in the migration of migrants of Serbian and Czech origin to Vienna. Among them, there were writers, artists and intellectuals who shared a similar fate. The theoretical framework of the paper, apart from the literary and historical approach, incorporates an interdisciplinary approach to the discussion of urban-sociological and phenomenological occurrences arising from the contact between Serbian and Czech culture.

Keywords: Vienna, Serbian-Czech connections, Vienna Slavistics, University of Vienna, Konstantin Jireček, Serbian and Czech emigration in Vienna.

Ивана Кочевски

У клубу чешких Пиквика – Хашекове пародије и политичке мистификације

Након пуних сто година од смрти, и сто четрдесет година од рођења чувеног чешког књижевника Јарослава Хашека (1883–1923), његово стваралаштво и даље буди неподељену пажњу и радозналост читалачке публике. Његово надалеко чувено и на многе језике превеђено књижевно дело о бесмртном војнику Јозефу Швејку стекло је димензију свеprisутности и безвремености – управо у смислу да се може читати у било којој земљи или времену. Међутим, већи део пишчевог прозног стваралаштва односи се на кратке приче, авантуре и козерије које су у различитим изборима биле превеђене на српски језик. Многе од њих су претходиле настанку романа о добром војнику Швејку, а неке су својим садржајем у доброј мери објасниле Хашеково политичко размишљање и непрекидну потребу да ствари преиспитује, подсмева им се, и ништа не узима здраво за готово. Хашеково стално ангажовање у јавном друштвеном животу може се на тај начин пратити кроз приче сабране у антологијским збиркама – *Galerie karikatur* (1909), *Velitelem města Bugulmy* (1921), *Mírová konference a jiné humoresky* (1922), *Dobrý voják Švejk před válkou a jiné podivné historky* (1922), као и у постхумно објављеном избору – *Politické a sociální dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona* (1963). Намера нам је била да у овом раду акцентујемо изабране пародије и политичку сатиру саображену у краткој форми приче, уз осврт на паралелу Дикенсових јунака из *Пиквиковог клуба* са Хашековом сатиром – *Klub českých Pickwicků*.

Клучне речи: Јарослав Хашек, сатира, пародија, приповетке, Пиквиков клуб.

Ivana Kočevski

In the Club of Czech Pickwicks – Hašek's Parodies and Political Mystifications

One hundred years after the death and one hundred and forty years after the birth of the famous Czech writer Jaroslav Hašek (1883–1923), his work still attracts the undivided attention and curiosity of readers. His widely known literary work about the immortal soldier Josef Švejk, which has been translated into many languages, has acquired the dimension of omnipresence and timelessness – precisely in the sense that it can be read in any country and at any time. However, the majority of the writer's prose work consists of short stories, adventures and tales that have been translated into Serbian in various anthologies. Many of them preceded the writing of the novel about the good soldier Švejk, and some of them explain Hašek's political thinking and the constant need to question things, make fun of them and take nothing for granted. Hašek's constant involvement in public social life can be traced in the stories collected in anthological collections – *Galerie karikatur* (1909), *Velitelem města Bugulmy* (1921), *Mírová konference a jiné humoresky* (1922), *Dobryj voják Švejk před válkou a jiné podivné historky* (1922), as well as in the posthumously published anthology – *Politické a sociální dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona* (1963). Our intention in this contribution was to highlight selected parodies and political satire in the short form of a story, with reference to the parallel between Dickens' heroes from *The Pickwick Papers* and Hašek's satire – *Klub českých Pickwicků*.

Keywords: Jaroslav Hašek, satire, parody, short stories, Pickwick's Club.

Елена Крейчова

Помагала и помощна литература за преподаване на български език като чужд за напреднали

Докладът има за цел да представи актуални ресурси за обучение по български език като чужд за напреднали – за студенти с езикови познания на българския на ниво С1-С2 от Европейската езикова рамка, студенти в магистърски програми по българистика или такива, които се подготвят за преводачи. Тези ресурси са изготвени от преподавателите по български език в Масариковия университет и в сътрудничество с колеги от български университети. Обърнато е внимание на съвременните изисквания към подобен тип дидактическа литература, а именно тяхната достъпност, разполагане в интернет платформи, възможността за отдалечен достъп и ползване. Докладът представя разнообразните учебни помагала, издадени в последните години, като засяга тяхната структура, тематичен обхват и концепция. Илюстриран е с типове упражнения, като се засяга тяхната насоченост и възможност за работа от страна на преподавателя и от страна на обучаемия.

Ключови думи: български език като чужд, ресурси, стратегии в обучението, видове упражнения.

Elena Krejčová

Textbooks and Supporting Resources for Teaching Bulgarian as Foreign Language for Advanced Students

The aim of the presentation is to present up-to-date resources for teaching Bulgarian as a foreign language for advanced students - for students with a knowledge of Bulgarian at the C1-C2 level of the European Framework of Reference for Languages, students in Master's programmes in Bulgarian Studies or those preparing to become translators. These resources were prepared by the lecturers of Bulgarian language at Masaryk University and in cooperation with colleagues from Bulgarian universities. Attention is paid to the modern requirements for this type of didactic literature, namely their accessibility, availability on Internet platforms, the possibility of remote access and use. The presentation describes the variety of teaching aids published in recent years, addressing their structure, thematic scope and concept. It is illustrated with types of exercises, touching upon their focus and the possibility of work on the part of the teacher and the learner.

Keywords: Bulgarian as a foreign language, resources, strategies in teaching, types of exercises.

Катарина Митрићевић Штепанек

*О језику Јозефа Шкворецког у роману *Hříchy pro pátera Knoxe* и могућностима његовог превода на српски*

У раду ће бити речи о језичким средствима које Јозеф Шкворецки користи у свом детективском роману *Hříchy pro pátera Knoxe* (Греси за патера Нокса). Биће представљени елементи који су карактеристични за опус Шкворецког, али исто тако и они који су специфични за ово дело, а и једни и други представљају изазов приликом превођења са чешког језика. Анализираће се њихово значење и употреба, као и преводни еквиваленти на основу чешких једнојезичних речника, чешко-српских речника и података из Чешког националног корпуса.

Кључне речи: Јозеф Шкворецки, чешки језик, српски језик, семантика, функција, преводна еквиваленција.

Katarina Mitrićević-Štepanek

*About the Language of Josef Škvorecký in the Novel *Hříchy pro pátera Knoxe* and the Possibilities of its Translation into Serbian*

The paper will discuss the language devices used by Josef Škvorecký in his detective novel *Hříchy pro pátera Knoxe* (Sins for Father Knox). Elements that are characteristic of Škvorecký's works will be presented, as well as those that are specific to this novel, and both of them present a challenge when translating from the Czech language. Their meaning and usage,

as well as their translation equivalents, will be analyzed based on Czech monolingual dictionaries, Czech-Serbian dictionaries and data from the Czech National Corpus.

Key words: Josef Škvorecký, Czech language, Serbian language, semantics, function, translation equivalence.

Далибор Соколовић

О језику/језицима Банатских Бугара у Војводини

Палћанску заједницу у Војводини чине потомци Бугара католичке вероисповести, који су се на просторе Баната насељавали у периоду од 17. до 19. века. У научној традицији сусрећемо се са више назива за припаднике ове заједнице: Банатски Бугари, Бугари католици, Бугари Павлићани, само Павлићани или Павликијани, од чега и контраховано Палчене или Палкене, тј. Палћани. У Војводини живе пре свега у Иванову и Белом Блату, који су њихови културни, економски, етнички и верски центри. Палћански језик представља варијетет бугарског језика који се развио међу Палћанима у банатском региону у Србији и Румунији. Према резултатима пописа становништва из 2022. године у Војводини су 1.123 особе изразиле припадност бугарској националности, од чега је 367 особа као свој матерњи језик навело бугарски језик. Као српски су свој матерњи језик навеле 673 особе, мађарски 45, словачки 6. Овај податак открива да у свакодневној комуникацији Палћани користе и језике других етничких скупина: српски, мађарски, словачки и др. Рад доноси пројекцију употребе наведених језика палћанске заједнице у Војводини на основу резултата пројекта „*Рањиви језици и језички варијетети у Србији*“ који се реализује у оквиру програма „Идеје“ Фонда за науку Републике Србије у периоду 2022–2024. године.

Кључне речи: Банатски Бугари, Војводина, палћански језик.

Dalibor Sokolović

About the Language/Languages of the Banat Bulgarians in Vojvodina

The Paulician community in Vojvodina is made up of the descendants of Bulgarians of the Catholic religion, who settled on the territory of Banat in the period from the 17th to the 19th century. In the scientific tradition, we come across several names for the members of this community: Banat Bulgarians, Catholic Bulgarians, Paulician Bulgarians, or simply Paulicians (ser. *Palčani*). In Vojvodina, they live primarily in Ivanovo and Belo Blato, which are their cultural, economic, ethnic and religious centers.

The Paulician language is a variety of the Bulgarian language that developed among the Paulicians in the Banat region of Serbia and Romania. According to the results of the 2022 population census in Vojvodina, 1,123 people declared belonging to the Bulgarian nationality, of which 367 people stated Bulgarian as their mother tongue. Serbian was the mother tongue

of 673 people, Hungarian 45, Slovak 6. This data reveals that in everyday communication Paulicians also use the languages of other ethnic groups: Serbian, Hungarian, Slovak, etc. The paper provides a projection of the use of the abovementioned languages of the Paulician community in Vojvodina based on the results of the project “*Vulnerable Languages and Language Varieties in Serbia*”, which is implemented within the program “Ideje” of the Science Fund of the Republic of Serbia in the period 2022–2024.

Keywords: Banat Bulgarians, Vojvodina, Paulician language.

Наташа Срдич

Значај проучавања језичке виталности чешке мањинске заједнице у Србији

Предмет овог излагања биће описивање појединих демографских фактора предложених теоријом етнолингвистичке виталности, за које сматрамо да утичу на језичку виталност чешке националне мањине на територији Републике Србије. Према последњем попису становништва из 2022. године, укупно 1317 лица се изјаснило да су Чеси по националности, од тога је свега 387 лица дало одговор да им је матерњи језик чешки. На основу података које смо добили од Републичког завода за статистику закључујемо да се у контексту природног прираштаја и старосне структуре припадника чешке мањинске заједнице ради о негативним демографским трендовима, самим тим и о ниском степену етнолингвистичке виталности, што неминовно утиче на број говорника чешког језика у Србији. Што се тиче територијалне дистрибуције, највећи број припадника чешке мањинске заједнице и данас живи на територији Баната, у оним местима у која су се пре безмало две стотине година доселили првобитни чешки колонисти. Када говоримо о заједници Чеха у Банату, имамо у виду да се ту ради о заједници која има развијену институционалну подршку и на том примеру ћемо илустровати на који начин демографски фактори и фактори институционалне подршке међусобно утичу једни на друге у контексту етнолингвистичке виталности. Наш циљ је да опишемо степен виталности чешке мањинске заједнице у Србији јер етнолингвистичка виталност једне генерације може утицати на језичко понашање наследних генерација што може водити у правцу одржавања мањинског језика и заједнице или замене језика и потпуне асимилације са већинским становништвом.

Кључне речи: Чешка национална мањина у Србији, етнолингвистичка виталност, демографски фактори, институционална подршка, социolingвистика.

Nataša Srdić

The Importance of Studying Language Vitality of Czech Minority in Serbia

The subject of this presentation will be the description of certain demographic factors proposed by the theory of ethnolinguistic vitality, which we believe affect the linguistic vitality of the

Czech national minority in the Republic of Serbia. According to the most recent census data from 2022, a total of 1317 individuals identified as Czechs by nationality, but only 387 individuals indicated that Czech is their mother tongue. Based on the data obtained from the Republic Institute for Statistics, we conclude that negative demographic trends affect the rate of natural increase and the age structure of the Czech minority community, causing a low level of ethnolinguistic vitality, which consequently impacts the number of Czech language speakers in Serbia. Regarding territorial distribution, a vast number of Czech national minority community still lives in the Banat region, in those places where the original Czech colonists settled nearly two hundred years ago. When discussing the Czech community in Banat, it is important to note that this is a community with developed institutional support, and we will use this example to illustrate how demographic and institutional support factors mutually influence each other in the context of ethnolinguistic vitality. Our goal is to describe the degree of vitality of the Czech minority community in Serbia because the ethnolinguistic vitality of one generation can affect the language behavior of subsequent generations, which may lead to the maintenance of the minority language and community or to language loss and complete assimilation with the majority population.

Keywords: Czech national minority in Serbia, ethnolinguistic vitality, demographic factors, institutional support, sociolinguistics.

Seznam účastníků

Списак учесника

List of Participants

Prof. PhDr. Josef Dohnal CSc. / проф. др Јозеф Дохнал,

docent Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / доцент Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.

josef-dohnal@volny.cz

Mgr. Tomáš Erhart / мр Томаш Ерхарт,

doktorand Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / докторанда Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.

erhy.tom@gmail.com

Doc. PhDr. Jiří Gazda, CSc. / доц. хаб. др Јиржи Газда,

docent Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / доцент Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.

gazda@phil.muni.cz

Prof. PhDr. Ladislav Hladký, CSc. / проф. др Ладилав Хлатки,

Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., pracoviště Brno / Историјски институт Академије наука Чешке републике, Брно.

hladky@brno.avcr.cz

Doc. Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D. / доц. хаб. др Павел Крејчи,

docent Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / доцент Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.

pkrejci@phil.muni.cz

Doc. Mgr. Elena Krejčová, Ph.D. / доц. хаб. др Елена Крејчова,

docent Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / доцент Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.

ekrejcova@phil.muni.cz

Doc. Mgr. Maroš Melichárek, Ph.D. / доц. др Марош Мелихареk,

docent Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavola Jozefa Šafárika, Košice / доцент Катедре за историју Филозофског факултета Павела Јозефа Шафарика, Кошице.

maros.melicharek@upjs.sk

Mgr. Matej Mordáčik / мр Матеј Мордачик,

doktorand Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / докторант
Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.
542170@mail.muni.cz

Mgr. Tereza Poledníková / мр Тереза Поledникова,

doktorandka Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / докторант
Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.
polednikova@mail.muni.cz

Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc. / проф. др Иво Поспишил,

profesor Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / професор
Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.
Ivo.Pospisil@phil.muni.cz

Doc. PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D. / доц. хаб. др Вацлав Штjепанек,

vedoucí Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / управник
Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.
v.stepanek@int-cz.com

Mgr. Fjodor Vinokurov / мр Фjодор Винокуров,

doktorand Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno / докторант
Института за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета, Брно.
364369@mail.muni.cz

Проф. др Рајна Драгићевић / prof. Dr. Rajna Dragičevićová,

професор Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета
Универзитета у Београду / profesorka Katedry srbského jazyka s jihoslovanskými jazyky
Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

Проф. др Александра Корда-Петровић / prof. Dr. Aleksandra Kordová Petrovićová,

професор Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду /
profesorka Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
korda@verat.net

Проф. др Ивана Кочевски / prof. Dr. Ivana Kočevská,

ванредни професор Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета
у Београду / mimořádná profesorka Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity
v Bělehradě.
ivana.kocevski@fil.bg.ac.rs / meluzina2003@yahoo.com

Доц. др Катарина Митрићевић-Штепанек/ doc. Dr. Katarina Mitrićevićová Štěpánková,

доцент Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду /
docentka Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
k.mitricevic@fil.bg.ac.rs

Проф. др Далибор Соколовић, prof. Dr. Dalibor Sokolović,

ванредни професор Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета
у Београду / mimořádný profesor Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
dalibor.sokolovic@fil.bg.ac.rs

Ас. Наташа Срдих / as. Nataša Srdićová,

асистент Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду /
asistentka Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
natas.a.keserovic.nk@gmail.com

Доц. др Зузана Тирова / doc. Dr. Zuzana Týrová,

доцент Одсека словакистике Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду /
docentka Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade.
tyrova@ff.uns.ac.rs

Проф. др Зузана Чижикова / prof. Dr. Zuzana Čížiková,

ванредни професор Катедре за славистику Филозофског факултета Универзитета
у Београду / mimořádná profesorka Katedry slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě.
z.cizikova@fil.bg.ac.rs

Проф. др Марина Шимац Спевакова/ prof. Dr. Marína Šimáková Spreváková,

ванредни професор Одсека словакистике Филозофског факултета Универзитета
у Новом Саду / mioriadna profesorka Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity
v Novom Sade.
marina.simak@ff.uns.ac.rs

Kolokvium Brno–Bělehrad 2024
Program kolokvia a sborník abstraktů

K vydání připravil a program kolokvia sestavil
Václav Štěpánek

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
ve spolupráci s Moravským zemským muzeem

1., elektronické vydání, 2024

Sazba
Reprocentrum, a. s., Bezručova 29, 678 01 Blansko

ISBN 978-80-280-0597-9

MUNI
PRESS

MUNI
ARTS